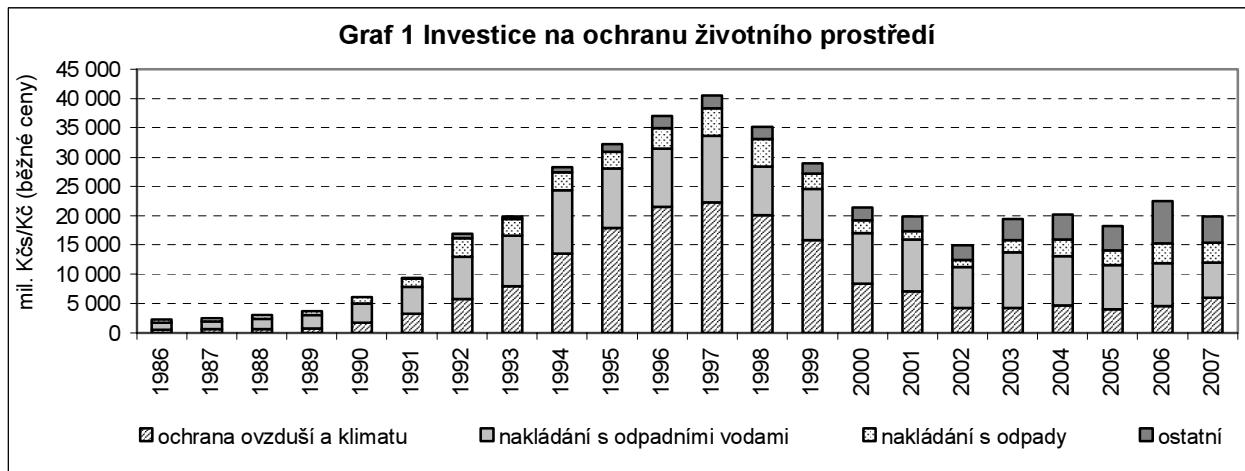

Investice na ochranu životního prostředí

Podle definice jsou investice na ochranu životního prostředí veškeré investiční výdaje², které se vztahují k činnostem na ochranu životního prostředí, jejichž hlavním cílem je shromažďovat, nakládat, monitorovat a kontrolovat, snižovat objem, předcházet nebo eliminovat znečišťující látky a znečištění nebo jakékoliv poškození životního prostředí, které vzniká v důsledku podnikatelské činnosti.

Sledování investic na ochranu životního prostředí bylo dlouho součástí jiných statistických zjišťování. V letech 1986 až 2001 byl oddíl o investicích na ochranu životního prostředí součástí výkazu o investicích (lv 2-01 do roku 1996, od roku 1997 lv 3-01), v roce 2002 bylo sledování environmentálně zaměřených investic jednak součástí ročního výkazu ekonomických subjektů vybraných produkčních odvětví pro

¹ ČSÚ používá pro tyto běžné výdaje termín neinvestiční náklady.

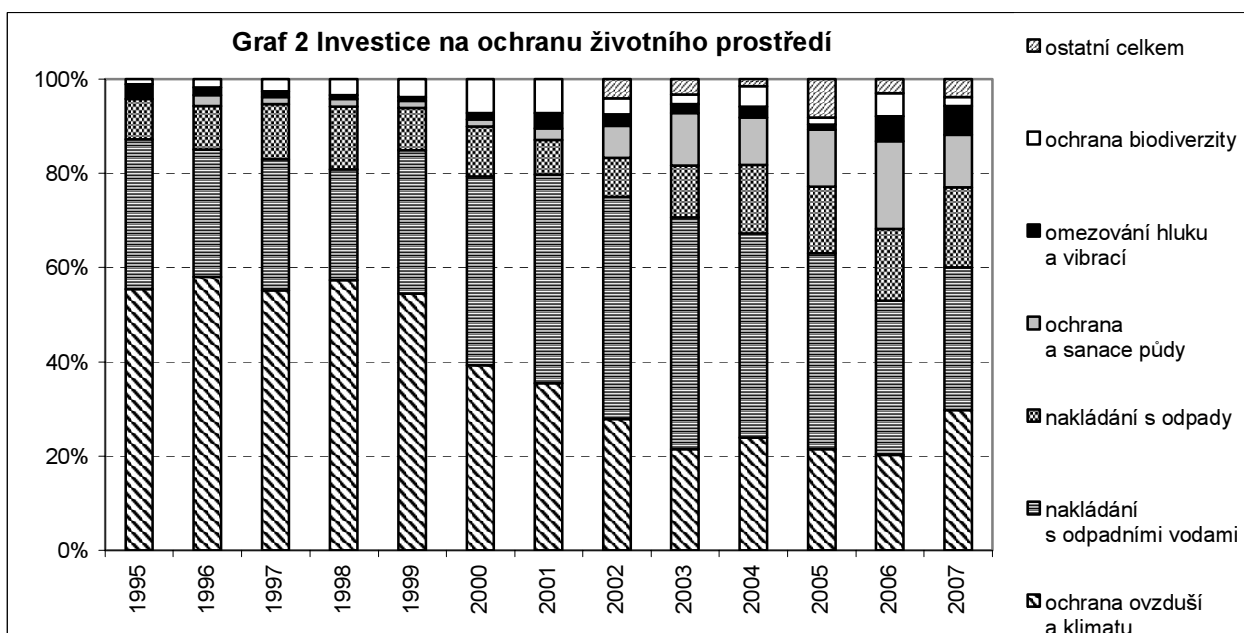
² Investiční výdaje na ochranu životního prostředí zahrnují všechny výdaje na pořízení dlouhodobého hmotného majetku (DHM), které vykazující jednotky vynaložily na pořízení DHM (koupí nebo vlastní činností), spolu s celkovou hodnotou DHM získaného formou bezúplatného nabytí, nebo převodu podle příslušných legislativních předpisů, nebo přeřazením z osobního užívání do podnikání. Do výdajů na pořízení dlouhodobého hmotného majetku na ochranu životního prostředí se zahrnují samostatné movité věci a soubory movitých věcí se samostatným technicko ekonomickým určením s dobou použitelnosti delší než jeden rok a v ocenění stanoveném účetní jednotkou, povinně však od částky stanovené zákonem o daních z příjmů pro tento majetek (od roku 2001 je stanovena částka 40 000 Kč).

podnikový sektor³ (P5-01), jednak součástí ročního výkazu organizačních složek státu, územních samosprávných celků, příspěvkových organizací a podobných vládních institucí pro veřejný sektor⁴ (VI 1-01 v mutacích a,b). Veřejný sektor byl tímto způsobem dotazován až do roku 2005. Podnikový sektor byl od roku 2003 zahrnut do nového zjišťování, které již bylo zmíněno výše – Roční výkaz o výdajích na ochranu životního prostředí – výkaz ŽP 1-01. Od roku 2006 probíhá šetření investic na ochranu životního prostředí jednotně v rámci výkazu ŽP 1-01 jak pro podnikový, tak pro veřejný sektor.

V této kapitole budeme na investice na ochranu životního prostředí pohlížet z několika hledisek, která se nejčastěji používají pro různá porovnání a hodnocení. Je to především dělení investic do programových zaměření ochrany životního prostředí podle klasifikace CEPA 2000 (Classification of Activities for Environmental Protection), podle způsobu financování investic a podle atributů, které jsou každému podniku přiřazeny v registru ekonomických subjektů (RES) - podle druhu vlastnictví investujícího podniku, podle jeho zařazení do institucionálního sektoru a podle odvětví jeho ekonomické činnosti.

Investice na ochranu životního prostředí jsou Českým statistickým úřadem sledovány již od roku 1986 a vývoj objemu finančních prostředků (v běžných cenách) na ně vynaložený je znázorněn v grafu 1. Zároveň je z grafu dobře patrné rozložení investic do hlavních směrů jejich zaměření – ochrana ovzduší a klimatu, nakládání s odpadními vodami a nakládání s odpady.

Mimo tyto tři hlavní směry se investice na ochranu životního prostředí dělí do dalších šesti skupin – ochrana a sanace půdy, podzemních a povrchových vod, omezování hluku a vibrací (kromě ochrany pracovišť), ochrana krajiny a biodiverzity (druhovú rozmanitost), ochrana proti záření, výzkum a vývoj na ochranu životního prostředí a ostatní aktivity na ochranu životního prostředí, vše podle výše zmíněné klasifikace CEPA 2000. Procentní rozložení mezi jednotlivými programovými zaměřeními je dobře patrné z grafu 2. V průběhu let, kdy se sledovaly investice na ochranu životního prostředí, také programová zaměření - CEPA (tzv. domény) prošla několika etapami vývoje – změny názvů a počtu domén (před rokem 2002 se sledovalo např. pouze šest programových zaměření).

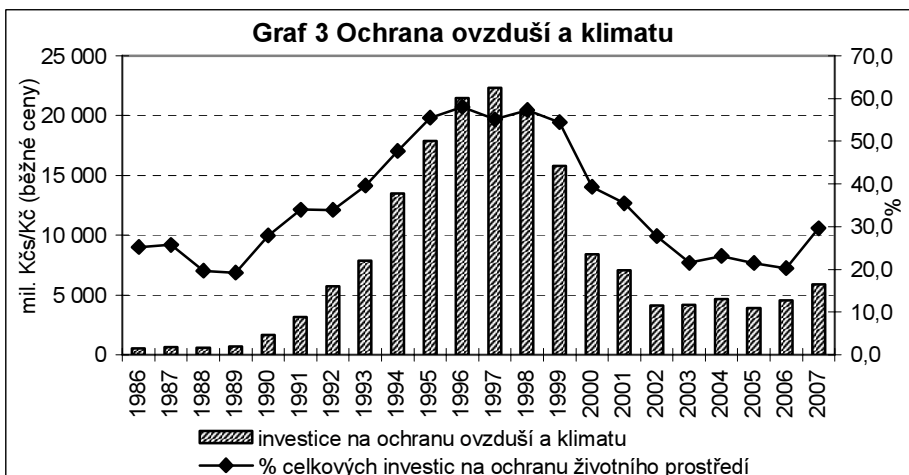

Dále je nutno zdůraznit, že v průběhu let se také měnily podmínky pro výběr respondentů (výběr odvětví, limity pro počty zaměstnanců jednotlivých ekonomických subjektů), kteří byli zahrnuti do výběrového souboru.

V počátečních letech sledování (80. léta) nebyl objem prostředků vynaložených na investice na ochranu životního prostředí příliš vysoký a dominovaly především investice na ochranu vody. Od počátku 90. let, v návaznosti na hlavní cíle státní politiky životního prostředí a v návaznosti na novou legislativu v této oblasti, došlo k významnému zvýšení prostředků vynakládaných na ochranu životního prostředí. Tato skutečnost byla patrná především v oblasti ochrany ovzduší a klimatu, kdy v letech 1995 až 1998 investice

³ Sektor nefinančních institucí

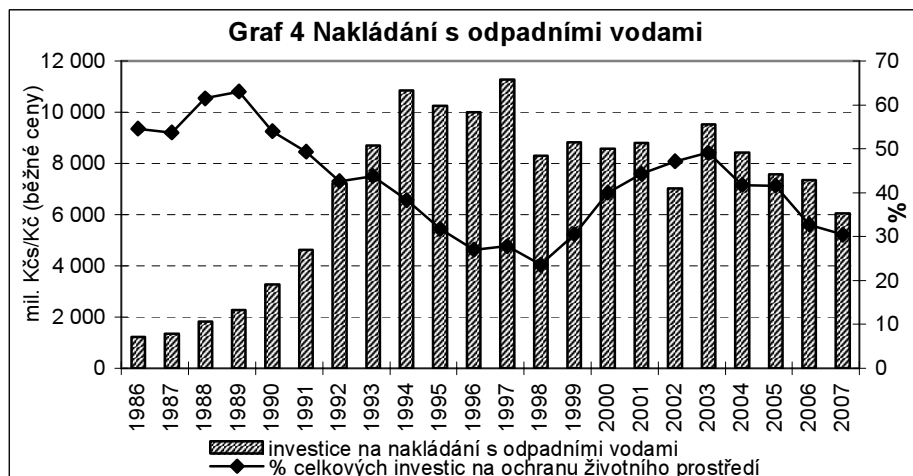
⁴ Sektor vládních institucí

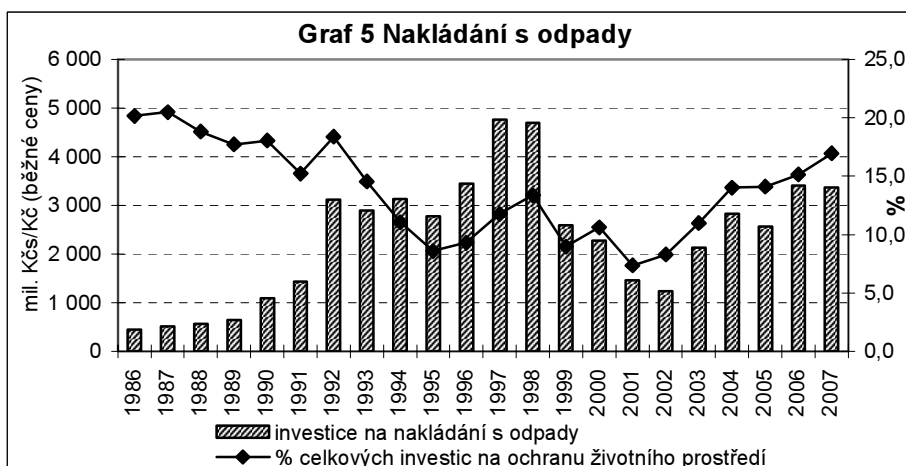
tohoto druhu představovaly více než 50 % z celkového objemu environmentálně zaměřených investic. Tento trend majority investic do ochrany ovzduší a klimatu skončil koncem 90. let, protože rok 1998 byl konečným termínem pro realizaci environmentálních doplňků požadovaných zákonem

(zákon č. 309/1991 Sb. ze dne 9. 7. 1991 o ochraně ovzduší před znečišťujícími látkami). Od roku 2000 do současné doby se objemy investic na ochranu životního prostředí ustálily kolem hodnoty 20 mld. Kč, výjimkou je rok 2002⁵.

V grafech 3, 4, 5 jsou znázorněny objemy vynaložených finančních prostředků do tří hlavních domén – ochrana ovzduší a klimatu, nakládání s odpadními vodami a nakládání s odpady. Tyto tři domény tvořily v průběhu let převážnou část investic. Minimálního podílu bylo dosaženo roku 2006, a to 68 %, maximálního v roce 1995, a to téměř 96 %, což ale úzce souvisí se skutečností, že v té době

se sledovalo pouze pět programových zaměření. Zároveň je znázorněn podíl na investicích celkem. Vývoj investičních výdajů v těchto třech oblastech byl zcela rozdílný jednak vzhledem k trendům, jednak vzhledem k dosažení maximálních hodnot. Maxima v ochraně ovzduší a klimatu bylo dosaženo v roce 1997 a hodnoty byly dvojnásobné v poměru k maximum při ekologickém nakládání s odpadními vodami a čtyřnásobné v porovnání s dosaženými maximálními peněžními hodnotami investic do oblasti ekologického nakládání s odpady. V oblasti ochrany ovzduší a klimatu lze již od roku 2002 sledovat vyrovnaný vývoj, zatímco v oblasti nakládání s odpadními vodami zaznamenáváme sestupnou tendenci a v oblasti nakládání s odpady naopak vzrůstající trend.

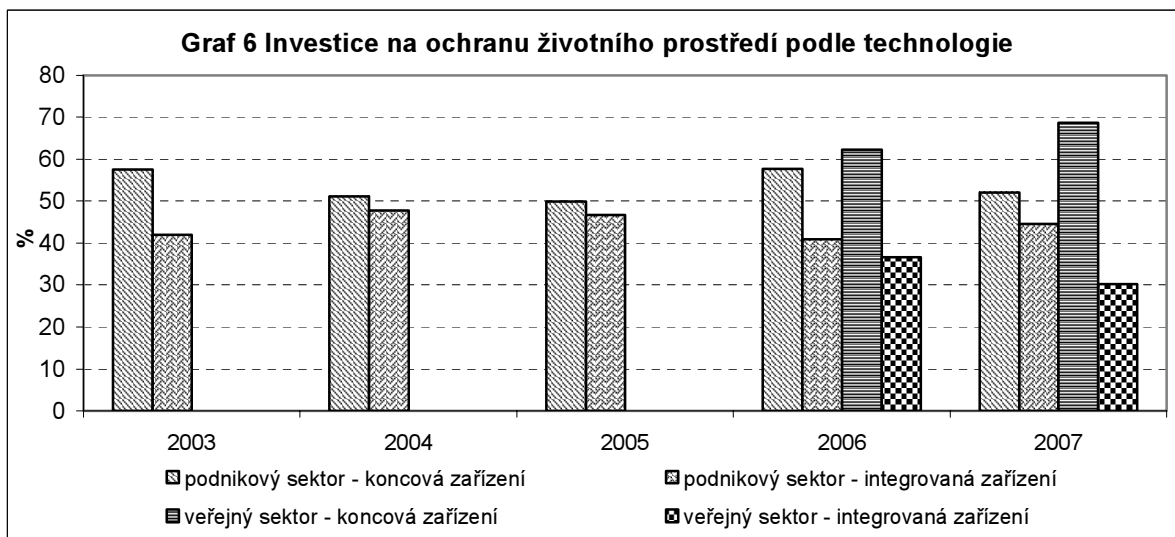
sledovat vyrovnaný vývoj, zatímco v oblasti nakládání s odpadními vodami zaznamenáváme sestupnou tendenci a v oblasti nakládání s odpady naopak vzrůstající trend.

V průběhu let 1986 až 2007 bylo tedy na investice na ochranu životního prostředí vynaloženo více než 400 miliard Kčs/Kč (běžné ceny), z toho 41 % směřovalo do ochrany ovzduší a klimatu, 36 % na ekologické

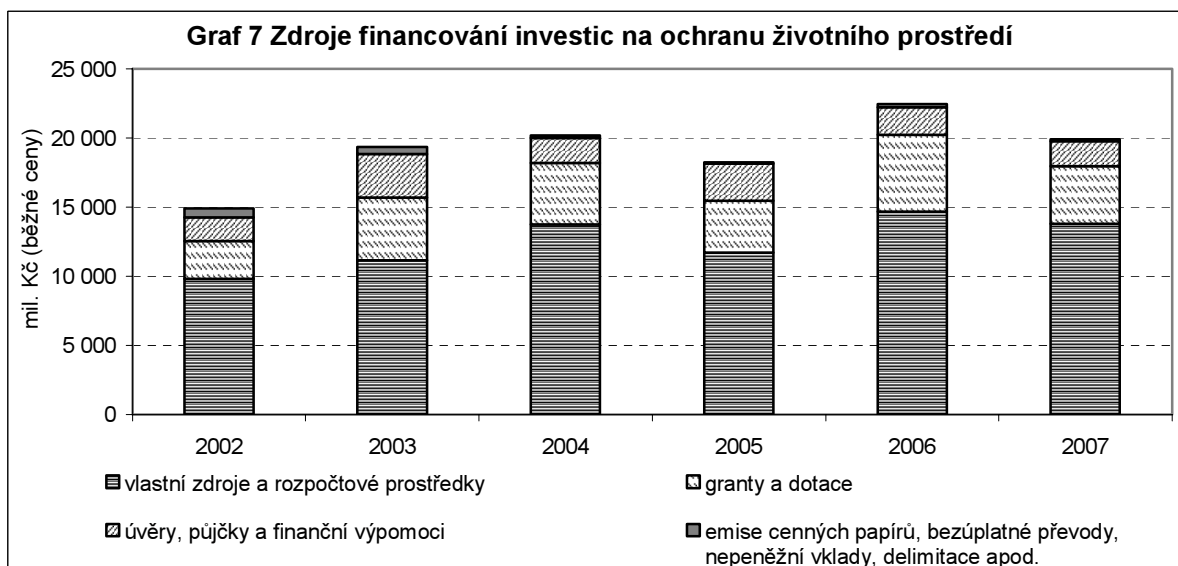
⁵ Viz výše – zařazení oddílu o investicích na ochranu životního prostředí nově do dvou výkazů – P5-01 a VI 1-01.

nakládání s odpadními vodami a 12 % na nakládání s odpady. Na všechna ostatní programová zaměření připadlo pouze 10 % celkových finančních prostředků určených na investice na ochranu životního prostředí.

Investice na ochranu životního prostředí se dělí podle technologie na investice do integrovaných (k prevenci vzniku znečištění) a koncových zařízení (na odstranění znečištění). Statistická data jsou bohužel k dispozici jen od roku 2003 a do roku 2005 včetně pouze za podnikový sektor, protože tento údaj se začal v České republice sledovat až novým, výše zmiňovaným zjišťováním (ŽP 1-01) a veřejný sektor byl tímto výkazem obesílán až od roku 2006. Někteří respondenti ale své investice někdy do těchto kategorií nečlení a tedy malá část investic na ochranu životního prostředí zůstává nezařazena (do 3,5 %). V grafu 6 je znázorněno porovnání objemu investic do integrovaných a koncových zařízení v podnikovém a veřejném sektoru (viz poznámky číslo 3 a 4).

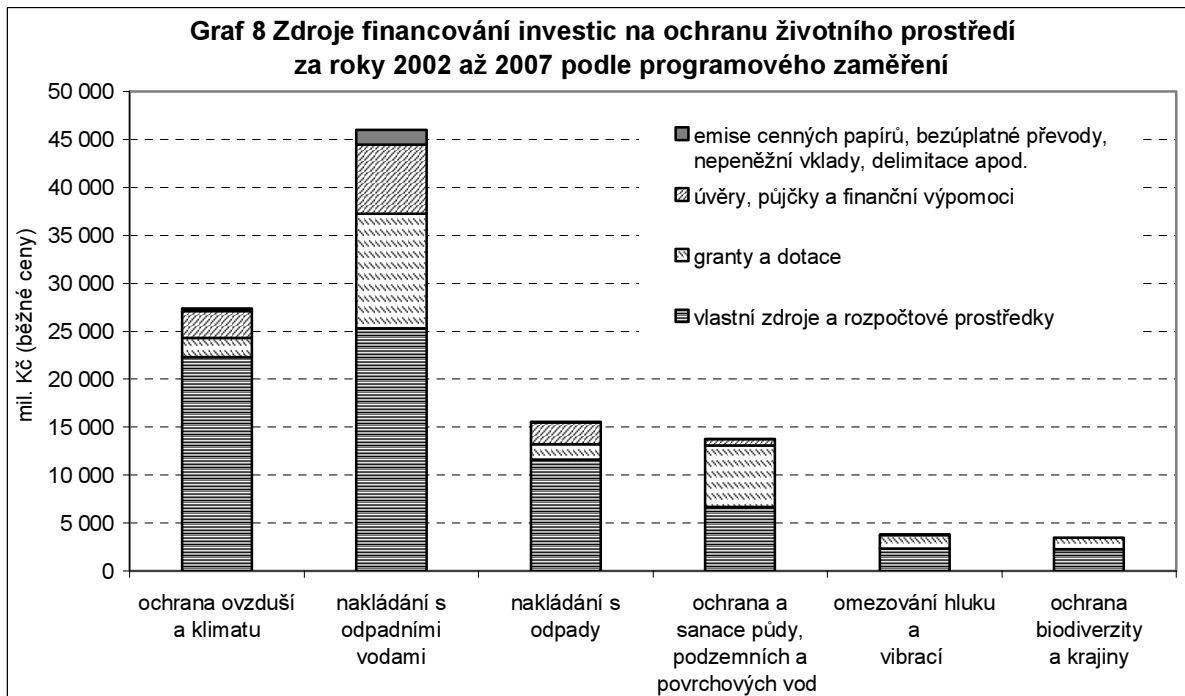
Z hlediska zdrojů financování investic na ochranu životního prostředí vždy převládaly vlastní zdroje spolu s rozpočtovými prostředky. V průběhu let 1995 až 2007 byl změněn číselník zdrojů financování a srovnatelná časová řada je až od roku 2002, která je znázorněna v grafu 7.

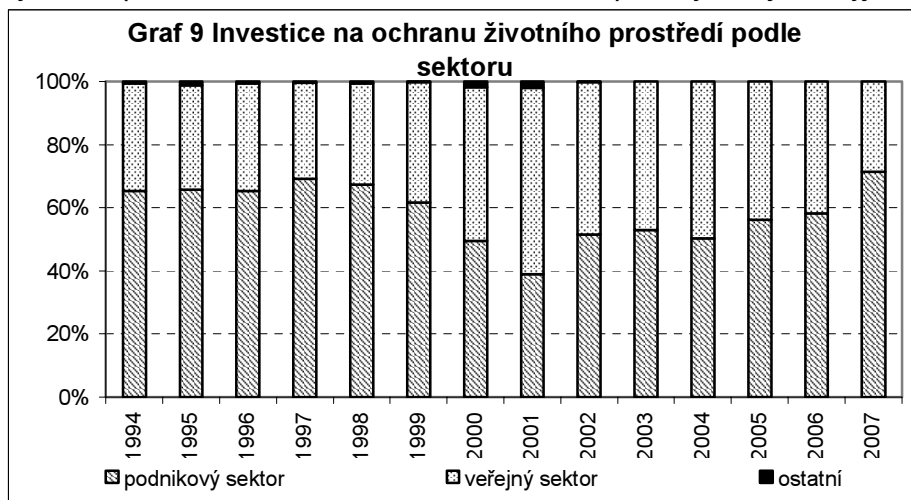
Následující graf 8 znázorňuje procentní podíl zdrojů financování podle vybraných programových zaměření na ochranu životního prostředí v úhrnu za roky 2002 až 2007 (běžné ceny). Z tohoto grafu je zřejmé, že financování investic na ochranu životního prostředí probíhá především z vlastních a rozpočtových prostředků, ale podíl těchto prostředků je u jednotlivých programových zaměření rozdílný. Na některé aktivity jde značná část prostředků z grantů a dotací, např. ochrana a sanace půdy, podzemních a povrchových vod je téměř z 50 % financována v úhrnu za roky 2002 až 2007 tímto způsobem. Granty a dotace také hrají

důležitou úlohu ve financování ekologického nakládání s odpadními vodami, zároveň s úvěry, půjčkami a finančními výpomocemi.

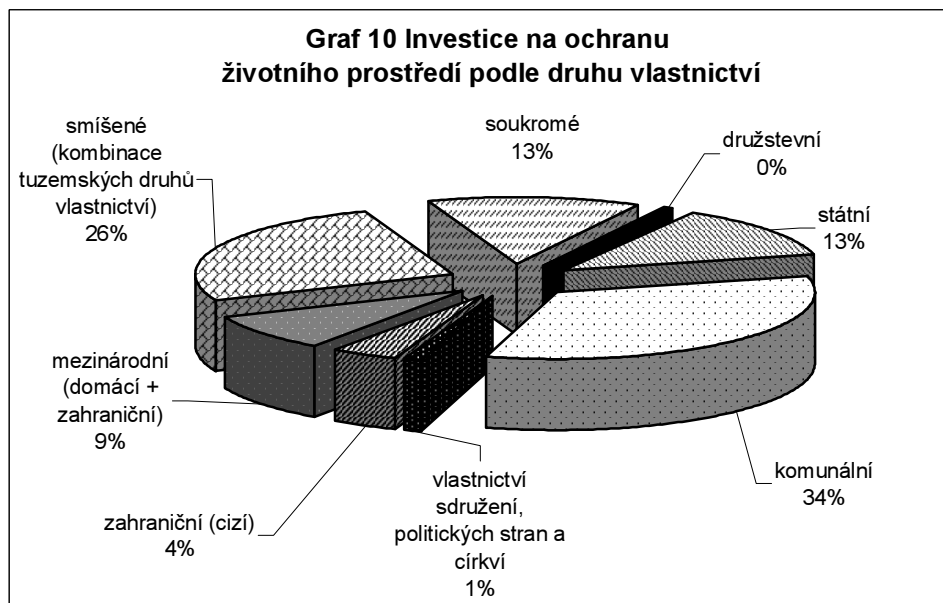
Celkově bylo v letech 2002 až 2007 do ochrany životního prostředí investováno více než 115 miliard Kč (běžné ceny), z čehož 65 % bylo financováno z vlastních zdrojů a rozpočtových prostředků, 22 % z grantů a dotací, kde dominovaly granty a dotace z veřejných rozpočtů (66 %), 11 % z úvěrů, půjček a finančních výpomocí a pouhá 2 % investic byla zajištěna jinými způsoby.

Z pohledu, zda investoval podnikový či veřejný sektor, jsou data o investicích dostupná od roku 1994. Veřejný sektor zahrnuje veškeré vládní instituce, jak ústřední, tak i místní a také příspěvkové organizace z nefinančních podniků veřejných. Do podnikového sektoru řadíme nefinanční podniky veřejné s výjimkou příspěvkových organizací, nefinanční podniky soukromé národní a nefinanční podniky soukromé pod zahraniční kontrolou. Podíl těchto dvou sektorů na objemu prostředků, které byly investovány do ochrany životního prostředí je znázorněn v grafu 9, ze kterého je patrné, že s výjimkou roku 2001 vždy převládaly investice podnikového sektoru nad investicemi veřejného sektoru. Celkově za roky 1994 až 2007 bylo podnikovým sektorem investováno 217 miliard Kč (běžné ceny), což představovalo 60 % veškerých finančních prostředků vynaložených na investice na ochranu životního prostředí v tomto 14letém období, a veřejný sektor investoval 139 miliard Kč (40 %). Protože investičním výkazem byly před rokem 2003 obesílány podniky plošně, dostaly se do souboru i jiné sektory, které vykázaly investice na ochranu životního prostředí, jako např. finanční instituce a neziskové instituce sloužící domácnostem, které jsou v grafu znázorněny jako ostatní.

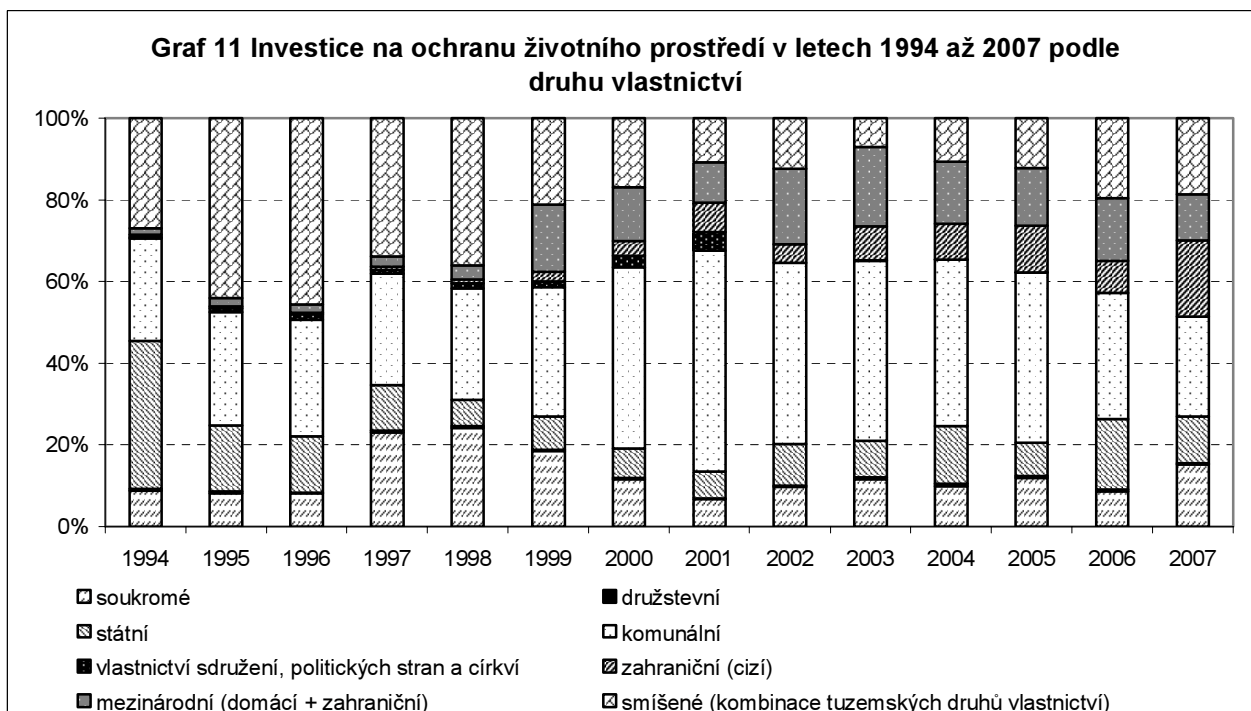

Každý ekonomický subjekt vedený v registru ekonomických subjektů (RES) má přiřazen kód druhu vlastnictví subjektu. Zásadně lze všechny ekonomické subjekty rozdělit na subjekty založené tuzemskými zakladateli, tj. vlastnictví soukromé, družstevní, státní, komunální, vlastnictví sdružení, politických stran a církví a vlastnictví smíšené, které je kombinací výše uvedených druhů, a subjekty založené s účastí zahraničních

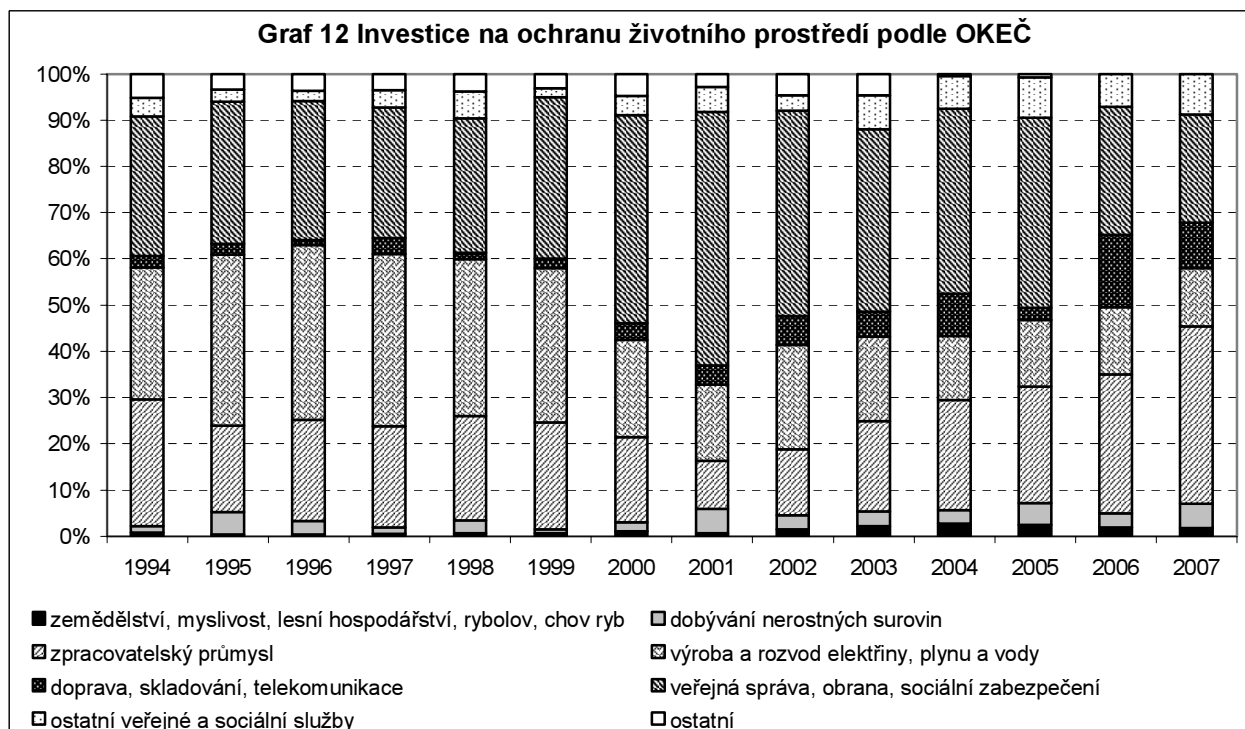
osob, tj. zahraniční druh vlastnictví (100 % zahraničního jmění) nebo mezinárodní druh vlastnictví (subjekty s tuzemským i zahraničním jměním). Proto i investice na ochranu životního prostředí lze rozdělit z tohoto hlediska a v grafu 10 jsou znázorněny podíly investic na ochranu životního prostředí podle druhu vlastnictví investujících subjektů v objemu za roky 1994 až 2007. Z grafu je dobře patrná dominance investic subjektů s komunálním druhem vlastnictví, které náleží územním samosprávným celkům – obcím, krajům, nebo právnickým osobám, které byly založeny obcemi nebo kraji. Následují investice subjektů se smíšeným druhem vlastnictví, které se přiděluje subjektům založeným více tuzemskými zakladateli s různými druhy vlastnictví.

Subjekty se soukromým a státním druhem vlastnictví investovaly v období 1994 až 2007 shodný objem finančních prostředků, a to 13 % celkového objemu investic. Za zmínku ještě stojí subjekty s mezinárodním druhem vlastnictví, které v České republice ve výše zmíněném období investovaly 31 mld. Kč (běžné ceny), což znamená 9 % celkového objemu investic na ochranu životního prostředí. Vývoj podílu investic na ochranu životního prostředí podle druhu vlastnictví investujících subjektů je znázorněn v grafu 11.

Z grafu 12 je dobře patrné rozložení investic na ochranu životního prostředí podle odvětví ekonomické činnosti investujícího podniku. Od poloviny do konce 90. let investovaly do ochrany životního prostředí

především podniky zabývající se výrobou a rozvodem elektřiny, plynu a vody, následovány podniky veřejné správy, obrany a sociálního zabezpečení. Nezanedbatelným podílem přispěl k investicím do životního prostředí také zpracovatelský průmysl, jehož podíl od roku 2001 neustále stoupá. Před rokem 2003 byly investičním výkazem s oddílem o investicích do životního prostředí obesílány podniky celého ekonomického spektra, ale od roku 2003 se zpravodajská povinnost týká pouze nefinančních podniků spadajících do odvětví: zemědělství, lesnictví, těžba nerostných surovin, zpracovatelský průmysl, výroba, rozvod a úprava médií (elektřina, plyn a voda), pozemní a letecká doprava (OKEČ 01, 02, 10-41, 60, 62) a podniků zabývajících se odstraňováním odpadních vod, pevného odpadu, čištěním města a zpracováním druhotných surovin (OKEČ 90, 37) a veřejné správy (OKEČ 75).

Z grafu je dobře patrné, že investice ostatních odvětví v letech předcházejících tvořily pouze malou část celkových investic na ochranu životního prostředí (maximálně 5 %), a je tedy zřejmé, že parametry výběrového souboru pro výkaz ŽP 1-01 byly nastaveny v souladu s ohledem na minimální zátěž respondentů.